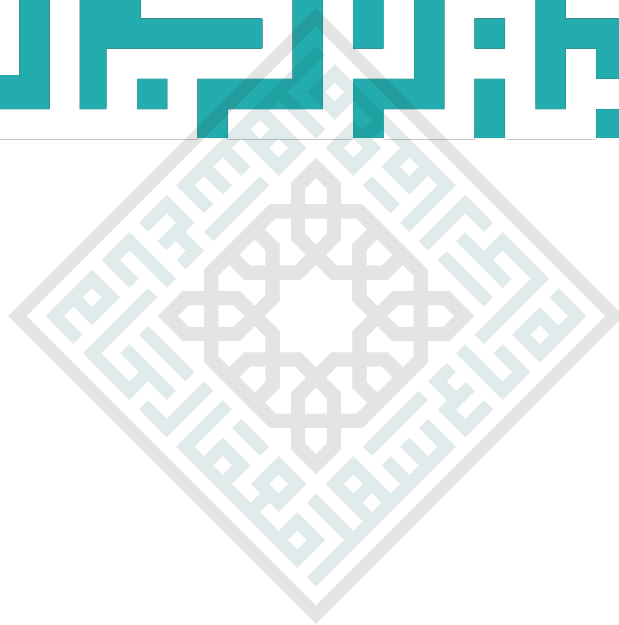

الله أكبر
بسم الله الرحمن الرحيم

انتشارات معمارخانه باغ شهر
memarkhane.com

میرا پروفائل

انتشارات معمارخانہ باغ شہر
memarkhane.com

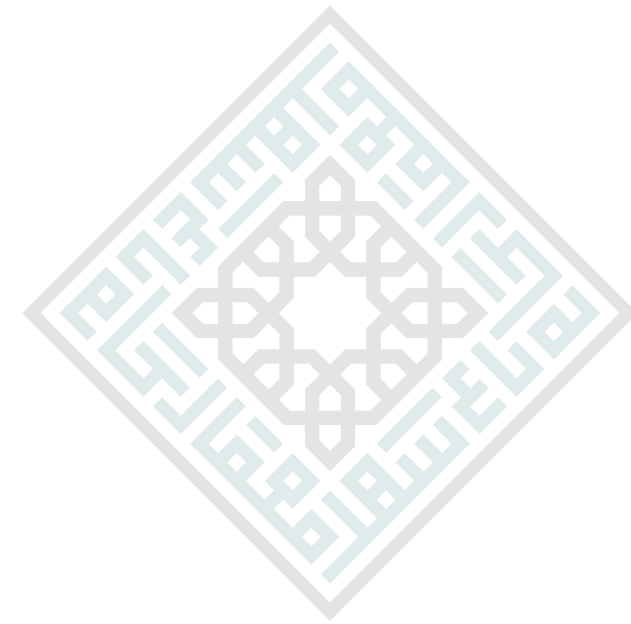
انتشارات معمارخانہ باغ شہر
memarkhane.com

میلادِ صغیر

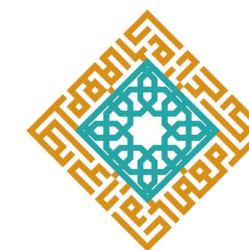
قاجار تاج محل کو بہ روایت تصویر

لیلا پہلوانزادہ

انتشارات معمارخانہ باغ شہر
memarkhane.com

انتشارات معمارخانہ باغ شہر
memarkhane.com

معمارخانه باغ نظر

سرشناسه: پهلوانزاده، لیلا، ۱۳۵۶
عنوان و نام پدیدآور: میراث اصفهان - قاجار تا پهلوی به روایت تصویر / لیلا پهلوانزاده
مشخصات نشر: اصفهان - معمارخانه باغ نظر

مشخصات ظاهری

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۰۸۰-۳-۴

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت: کتاب حاضر ...

چاپ اول

کتابنامه به صورت زیر نویس

موضوع: ابنیه - اصفهان - عکس

شناسه افزوده:

رده بندی کنگره:

رده بندی دیویی:

شماره کتابشناسی ملی:

انتشارات: معمارخانه باغ نظر

صفحه آرای: معمارخانه باغ نظر

خوشنویسی عنوان کتاب: امیرمسعود پهلوانزاده

memarkhane.com

ویراستار: دکتر بتول حیدری

مترجم: مهدی جعفری بوئینی

صحافی: سپاهان

چاپ: جهان بین

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

کلیه حقوق محفوظ است

این اثر مشمول قانون حمایت از مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب سال ۱۳۴۸ است.

نشانی ناشر: اصفهان، خیابان فردوسی، خیابان شهید موحدیان (ثریا)، پلاک ۳۱۸، واحد ۱

کد پستی: ۸۱۴۳۹۵۳۸۱۱ تلفکس: ۰۳۱)۳۲۲۳۶۰۰۱

نشانی پست الکترونیکی: memarkhaneh.baghenazar@gmail.com - baghshahr.rc.isf@gmail.com

WWW.Memarkhane.com

WWW.Memarkhane.ir

این اثر مشمول

قانون حمایت مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است.

هر نوع تکثیر، انتشار یا استفاده از تمامی یا بخشی از اثر به شکل

فتوکپی، الکترونیکی، ضبط و ذخیره در سیستم های بازیابی و پخش،

ممنوع و قابل پیگرد قانونی است.

انتشارات معمارخانه باغ شهر

memarkhane.com

یادداشت مؤلف

مرور چند کتاب حاوی تصاویر تاریخی شهر اصفهان و جستجو در آرشیوهای شخصی و آرشیوهای دولتی سازمان‌های مختلف در پی یافتن تصویری هر چند کوچک از صنایع جدید شهر اصفهان برای نگارش کتاب‌های قبلی در دست انتشار با عنوان «گنجینه فرهنگ آثار معماری ایران- میراث معماری صنعتی معاصر ایران»، مؤلف را بر آن داشت تا در این کتدو کاوها تنها به یافتن تصاویر صنایع بسنده نکند و به یک باره تمام تصاویر تاریخی مرتبط با این شهر را جمع آوری کند. به دست آوردن برخی از این تصاویر، ماه‌ها به طول انجامید اما با وجود همه مشکلات و با پیگیری‌های مستمر و در بازه زمانی چند ساله، صدها عکس تاریخی که بخشی از آن‌ها در این کتاب ارائه شده است، گردآوری شد.

در این کتاب تعدادی از تصاویر مرتبط با برخی بناهای تاریخی مهم اصفهان ارائه شده است. این کتاب، بخشی از مجموعه «میراث اصفهان- عکس‌های برگزیده قاجار تا دوران معاصر» است که مجلدهای دیگر آن که به بررسی ادامه این تصاویر، گاورها و نقاشی‌های سیاحان و جهانگردان و تصاویر تاریخی معاصر از برخی کاربری‌های خاص اختصاص دارد، در دست چاپ و انتشار است.

سیاس و قدردانی

در تأمین اطلاعات این کتاب، افراد و سازمان‌های دولتی و خصوصی بسیاری همکاری کرده‌اند که شاید به سبب گذشت زمان، نام بعضی از آن‌ها در خاطر نباشد اما مسلماً کار و نیت خیرشان هرگز فراموش نخواهد شد.

بر خود فرض می‌دامم از اشخاص حقیقی و حقوقی زیر که چاپ کتاب حاضر بدون همکاری آن‌ها میسر نمی‌شد، قدردانی کنم:

- آقای دکتر رسول زرگرپور، استاندار اصفهان

- آقای دکتر مهدی جمالی نژاد، شهردار اصفهان

- آقای دکتر محمود محمدی، معاونت برنامه ریزی، پژوهش و فناوری اطلاعات شهرداری اصفهان

- آقای دکتر احمدعلی فروغی ابری، ریاست دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)

- آقای دکتر اسفندیار حیدری پور، مدیر اسبق اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری اصفهان

- آقای دکتر پیام نجفی، معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)

- مسئول محترم آرشیو کتابخانه مجلس شورای اسلامی

- خانم پروین صدر تقه الاسلام، مدیر وقت کاخ گلستان تهران

- خانم زهرا (هلن) اسدیان، مسئول امین اموال آلبوم خانه کاخ گلستان تهران

- خانم اکرم علی بابایی، مسئول آرشیو آلبوم خانه کاخ گلستان تهران

- خانم ندا تاج بخش، مسئول آلبوم خانه کاخ موزه سعدآباد تهران

- آقای کریم منزوی، گرافیک و طراح کتاب

لازم به ذکر است بخشی از هزینه چاپ این کتاب توسط شهردار محترم اصفهان پرداخت شده است.

لیلا پهلوانزاده

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)

زمستان ۱۳۹۴

انتشارات معمارخانه باغ شهر
memarkhane.com

به نام خداوند جان و خرد کزین برتر اندیشه بر نگذرد

سخن شهردار

هر چند گونه‌های بدیع و زیبایی هنر در «جهان شهر اصفهان» همچون پرنیانی هفت رنگ است لیکن مردمش یکرنگند. هویت و پیشینهٔ تاریخی، پویایی و زیبایی و درخشش افول ناپذیر مواریت ارزشمند معماری و هنری و فرهنگی شهرموزهٔ اصفهان و راز ماندگاری و جاودانگی آن در گذرگاه تاریخ، حقیقتی است که می‌توان آن را در آئینهٔ تصویر بازگایی کرد.

آثار عکاسی شماری از هنرمندان خوش ذوق و بلندآوازهٔ خارجی که در عصر قاجار به سبب علاقهٔ وافر و تعلق خاطر شدید به اصفهان و مفاخر تاریخی و فرهنگی آن به این خاستگاه هنر و اندیشه سفر کرده‌اند و روزگاری را در نصف جهان سپری کرده‌اند، نقشی بسیار آشکار در حوزهٔ مردم شناسی، بازشناسی واقعیت‌های تاریخی دوران قاجار و نشان دادن سیر تحولات جامعه در فرآیند تجددگرایی و نواندیشی دارند و تصویری روشن از آثار ثنین و سترگ معماری به جا مانده از عصر باشکوه صفوی ارائه می‌دهند؛ آثاری که گاه به سبب بی‌مهری بعضی حاکمان آن روزگار تخریب شده‌اند و آن‌ها را می‌توان تنها در میان تصاویر به جا مانده از آن دوران جستجو کرد. این تصاویر در عین بازآفرینی واقعیت که مهم‌ترین کارکرد و خصلت هنر است، تاریخ اصفهان را بی‌کم وکاست آئینه داری می‌کنند.

memarkhane.com

این کتاب مصور که به اهتمام خام مهندس لیلا پهلوان زاده گردآوری شده، زوایای پنهان و رازگونهٔ حیات تاریخی و سیمای فرهنگی و هنری اصفهان را به روایت تصویر نشان داده است تا دریچهٔ تازهٔ دیگری در واغودن قامت برازندهٔ فرهنگ این خطهٔ هنرخیز، به روی مردمان خردورز و فرهنگ دوست این مرز و بوم گشوده شود.

باشد که شکوه تاریخی نصف جهان، این نگارستان نغز که هنرش همواره نقطهٔ پرواز از خاک به افلاک بوده است و در هیچ دوره‌ای شمع شب افروز هنرش غرده، به جاودانگی بیبوندد و هرگز از لوح خاطر زدوده نگردد.

دکتر مهدی جمالی نژاد

شهردار اصفهان

زمستان ۱۳۹۴

طرح موضوع

از دیرباز اصفهان در زمرهٔ مهم‌ترین شهرهای سرزمین ایران بوده است. شهری با قدمتی فراوان که به دلیل جای گرفتن عوامل متعددِ موثر در شکل‌گیری آن در ترکیبی بهینه، هم چون نزدیکی حوزهٔ آبیاری زاینده‌رود به ارتفاعات غربی زاگرس، شرایط اقلیمی مناسب، قرارگیری در مسیرهای ارتباطی پر اهمیت و … آن را به پایتخت چندین سلسلهٔ قدرتمند ایرانی تبدیل نموده است.

این شهر در گذار تاریخ و در پی تسلط حکمرانان مختلف، در دورهٔ ساسانیان از اصفهان کوچک یعنی جی، به عنوان مرکزی اداری – حکومتی با عناصر شهری هم چون میدان و بازار تا دوران صفویان، به شهری مبدل شد که نصف جهانش نامیدند. شهری که با داشتن ظرفیت های فراوان، همواره مهد تمدن ، علم و هنر بوده و بدین واسطه پذیرای سیاحان و جهانگردان بسیاری بوده است؛ سیاحانی که هر یک بنا بر ادراک خود، به گونه‌ای اصفهان آن دوران را بر اساس نقشه ها و تصاویر ترسیم نموده‌اند. ذکر این نکته ضروری است که تنها در دوران صفوی سفرنامه های سیاحان منقش به تصاویری از ابنیه و مناظر شهرها بوده و در دوران های قبل از صفویه بیشتر جنبهٔ توصیفی مطرح بوده است تا جنبهٔ تصویری. تصاویر سفرنامهٔ شاردن، سفرنامهٔ کمپفر، آدام اولناریوس، فنلانندن و ده‌ها سیاح دیگر، به صورت نقاشی یا گراور است.

در نیمهٔ اول قرن نوزدهم میلادی(۱۸۳۹ م/۱۲۱۷.ه.ش.)، با ورود صنعتی نوین به نام عکاسی در جهان و ورود این صنعت به ایران از طریق اهدای دو دستگاه دوربین عکاسی از سوی دربار انگلیس و روسیه به محمد شاه قاجار، و تاسیس عکاسخانهٔ مبارکه توسط ناصرالدین شاه در قصر خود (دمندان، ۱۳۹۰:۱۳) به یک باره این گونه تصویرسازی از مناظر و غاهای شهری دگرگون گشت. از این پس به جز مواردی خاص، که با طراحی دستی انجام می پذیرفت، این دوربین های عکاسی سیاحان و عکاسان بود که شهرها، مردمان، مراسم و وقایع و … را به قاب تصویر می‌کشاند.

مسعود میرزا ظل السلطان، پسر ارشد ناصرالدین شاه و حاکم اصفهان در ورود این صنعت به این شهر، نقش مهمی ایفا نمود. وی با اتکاء به قشون مجهزی که به سبک اروپایی تدارک دیده بود، سعی در ارایهٔ تصویری شاه‌گونه از خود داشت. شاید غایتش قدرت این شاهزادهٔ قاجاری در اصفهان، دلیل کافی بر استقبال وی از حضور عکاسان در دربارش باشد. ظل السلطان به تقلید از پدر تاجدارش به تاسیس اولین روزنامه، اولین مدرسه به سبک جدید و اولین مدرسهٔ نظامی برای تعلیم قشون در اصفهان اقدام کرد، همچون پدرش که بسیار به عکاسی علاقمند بود،

اولین عکاسان این شهر را در دربار خود استخدام نمود. (دمندان، ۱۳۹۰:۱۸) از این پس، اصفهان از دریچهٔ دوربین سیاحان و جهانگردان خارجی تصویر شد، نیز عکاسان اعزامی از دربار تهران که از ابنیه، رجال و شخصیت‌های مهم اصفهان تصویر تهیه کردند و یا عکاس باشیان ظل السلطان حاکم اصفهان که بیشتر به عکاسی از شخص وی، خانوادهٔ سلطنتی و اردوهای شکار اشتغال داشتند.

دستهٔ دیگر افرادی بودند که نه به قصد سیاحت و نه به قصد انجام حرفهٔ عکاسی، بلکه به مقاصد تجاری و یا اداری به ایران آمده و با سکنی گزیدن در این مرز و بوم، تصاویری از ابنیه و مردم این سرزمین تهیه نمودند. ارنست هولتسر آلمانی، آلبرت هولتز آ هلندی و … از این جمله اند.

اهمیت چنین تصاویر تاریخی در بازسازی، مرمت و احیای بناهای تاریخی، در تهیهٔ گزارش‌ها و مستندنگاری‌های علمی، و ثبت تاریخ سنت‌ها، حرفه‌ها و آداب و رسوم مشهود است؛ با وجود این لیکن، کمتر به این موضوع توجه شده است. امروزه در کتاب‌های چاپ شده کمتر می‌توان به اطلاعات مدون و منسجمی دست یافت که در برگیرندهٔ جامعی از تصاویر مهم تاریخی اصفهان باشد. محققین و پژوهش‌گران تاریخ اصفهان، نیازمند در اختیار داشتن کتاب‌های فراوان می‌باشند که تهیهٔ آن‌ها به دلایل هزینه‌های بالا امکان‌پذیر نیست.

در این کتاب سعی بر آن شده تا با جمع‌آوری عکس‌های تاریخی اصفهان از منابع متعدد، و انتخاب نمونه‌های برگزیده کتابی متفاوت ارائه گردد.

1 – Ernst Hoeltzer
2 – Albertus paulus Hermanus Hots

انتشارات معمارخانه باغ شهر
memarkhane.com

آرشو آل بوم

آرشو آل بوم

آرشو آل بوم

آرشو آل بوم

آرشو آل بوم

آرشو آل بوم

آرشو آل بوم

آرشو آل بوم

آرشو آل بوم

آرشو آل بوم

درخصوص تصاویر تاریخی مرتبط با شهر اصفهان، می‌توان در کتاب‌ها و آرشيوهای مختلف شخصی و دولتی، به اطلاعات فراوانی دست یافت اما پراکندگی این اطلاعات در مکان‌های مختلف نظیر کتابخانهٔ مجلس شورای اسلامی، آلبوم خانهٔ کاخ گلستان تهران، آلبوم خانهٔ سلطنتی کاخ موزهٔ سعدآباد و … روند دسترسی به این اطلاعات را با مشکلات فراوان مواجه می‌سازد. البته ناگفته نماند که در خلال یک دههٔ پیش، مجموعه‌هایی ارزشمند از تصاویر ارنست هولتسر،

عکاس آلمانی تبار که در جلفای اصفهان می‌زیسته است با عنوان «هزار جلوهٔ زندگی، تصویرهای ارنست هولتسر از عهد ناصری» با همت پژوهشگاه سازمان میراث فرهنگی کشور و خام پریسا دمندان (نفیسی) در سال ۱۳۸۲ به چاپ رسید، نسخه‌ای که در سال ۱۳۵۵، توسط آقای محمد عاصمی و با عنوان «ایران در یکصد و سیزده سال پیش» به چاپ رسیده بود.

کتاب‌های دیگری با عناوین «چهره‌های اصفهان – سیر تحول عکاسی پرتره نگار در اصفهان» در سال ۱۳۹۰ با موضوع چهره‌های افراد مختلف با مشاغل متفاوت که عمدتاً توسط عکاس قدیمی اصفهانی، آقای چهره غا تهیه شده است و یا «بچه‌های اصفهان» در سال …… با موضوع تصاویری از پناهندگان لهستانی در شهر اصفهان، که هر دو توسط خام پریسا دمندان تدوین و گردآوری شده است.

کتاب‌های دیگری نیز با عناوینی همچون «سیصد تصویر»، «اصفهان قدیم» و … توسط محققان مختلف به چاپ رسیده است که البته بیشتر ترکیبی از همان عکس‌های قدیمی ارنست هولستر با گراورها و نقاشی‌های مندرج در سفرنامه‌های سیاحان و جهانگردان است.

پاره‌ای دیگر از تصاویر قدیمی اصفهان نیز، زینت بخش قسمت پایانی کتاب‌هایی قدیمی، همچون «تاریخ اصفهان و ری» و «تاریخ اصفهان» نوشتهٔ جابری انصاری، «تاریخ اصفهان» نوشته استاد همایی و ده‌ها کتاب دیگر است که فقط به درج تعداد اندکی از این تصاویر پرداخته‌اند.

روش پژوهش

انتشارات معمارخانه باغ شهر

همان‌طور که اشاره شد خوشبختانه دربارهٔ شهر اصفهان، نسبت به سایر شهرهای ایران، تصاویر بیشتری از دوران‌های مختلف وجود دارد. در این راستا، جهت انجام این کار، در مرحلهٔ نخست، تمامی مکان‌هایی که امکان نگهداری تصاویر قدیمی در آن‌ها وجود داشت همچون آرشیو آلبوم خانهٔ کاخ گلستان، آرشیو آلبوم خانهٔ کاخ موزهٔ سعدآباد، موسسهٔ مطالعات تاریخ معاصر ایران، آرشیو تصاویر شخصی افراد، آرشیو تصاویر کتاب‌ها و متون تاریخی و بسیاری از منابع دیگر، تک‌تک شناسایی و اطلاعات لازم استخراج گردید.

در این مجموعه سعی شده با گزینش عکس‌های مناسب از منابع مختلف و فراوری و آماده‌سازی برای چاپ مجموعه‌های جداگانه برای ابنیه، پدیده‌های تاریخی، مردم و … فراهم شود. بدیهی است حاصل این پژوهش می‌تواند علاوه بر گردآوری و تدوین تصاویر تاریخی شهر اصفهان و آشنایی هر چه بیشتر مردم با ارزش‌ها و اهمیت این بناهای تاریخی، به منبعی مهم در خصوص شناسایی بناهای تاریخی و اجدارزش تخریب شده و همچنین روند تغییرات احتمالی در بناهای تاریخی موجود تبدیل گردد.

البته شایسته بود این مهم، اندکی پیشتر اتفاق می‌افتاد؛ زمانی که هنوز بسیاری از عکاسان قدیمی، بسیاری از آرشيوهای شخصی و یا دولتی و بسیاری از حافظه‌های تاریخی پابرجا بود.